

Maria Kaczmarska - Miejska Biblioteka Publiczna w Radomiu

Bibliografia Radomia i Ziemi Radomskiej

Początkowo opracowaniem i drukowaniem bibliografii regionalnej w Radomiu zajmowały się dwie instytucje: Radomskie Towarzystwo Naukowe i Wojewódzka Biblioteka Publiczna. Przez pewien czas prace przebiegały równolegle, dlatego trudno jest w sposób prosty i przystępny przedstawić historię bibliografii radomskiej. Wybrałam schemat chronologiczny, który wydaje mi się ciekawszy, szerzej ukazujący rozwój tej dziedziny bibliotekarstwa od prostych kartotek kartkowych do baz komputerowych.

Po II wojnie światowej Radom znalazł się w granicach administracyjnych województwa kieleckiego. W mieście funkcjonowały dwie biblioteki: Miejska i Powiatowa podlegające merytorycznie Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej w Kielcach. Nie prowadziły żadnej działalności bibliograficznej.

W 1963 roku powstało Radomskie Towarzystwo Naukowe, które zapoczątkowało opracowanie i wydawanie bibliografii regionalnej. Środowisko inteligencji radomskiej skupione wokół RTN-u doceniło znaczenie bibliografii regionalnej. Bibliografia bowiem, uzmysławia i bilansuje osiągnięcia w poszczególnych dziedzinach życia, pokazuje dotychczasowy dorobek i braki. Dokumentuje wkład miasta i regionu, ułatwia pracę badaczowi, publicyście, działaczowi społecznemu. Czytelnikowi dostarcza dużej ilości informacji, pozwalających na zorientowanie się w problematyce regionalnej, zaś badaczowi daje podstawę do dalszych poszukiwań.

Pierwszy spis bibliograficzny ukazał się drukiem w 1964 roku jako bibliografia załącznikowa w wydawnictwie RTN *Rozwój Radomia 1945-1964*. Autorem opracowania był Stanisław Zieliński znany regionalista, bibliofil i bibliograf, właściciel pokaźnej biblioteki zbiorów regionalnych, pracujący nad bibliografią Radomia do 1979 roku.

Bibliografia rejestrowała wydawnictwa zwarte i artykuły z czasopism za lata 1945-1964. Zasięg geograficzny ograniczony był do Radomia, terenów związanych z oddziaływaniem miasta lub usytuowanych poza miastem ale mających wpływ na jego rozwój. Tematycznie zebrano wszystko, co zostało napisane o mieście i regionie bez względu na dziedzinę życia.

W dążeniu do kompletności materiału autor napotykał na znaczne trudności, głównie ze względu na brak w Radomiu poważniejszego ośrodka bibliograficznego. Najważniejszym źródłem wiedzy o mieście i regionie była biblioteka własna Stanisława Zielińskiego, posiadająca wiele braków.

Materiał do bibliografii został podzielony na działy tematyczne. Liczył 580 pozycji. Nie posiadał indeksów.

Kontynuację stanowiły bibliografie ukazujące się w czasopiśmie wydawanym przez RTN - Biuletynie Kwartalnym . W kolejnych zeszytach wydawanych w latach 1966-1974 ukazała się *Bibliografia Radomia za lata 1965-1973* .

W 1975 roku RTN wydał pierwszą bibliografię jako wydawnictwo samoistne. Jest to *Bibliografia Radomia i ziemi radomskiej za rok 1974* w układzie alfabetycznym, zawiera 343 pozycje.

Zastanówmy się chwilę nad pojęciem *ziemia radomska*, ponieważ funkcjonuje ono w bibliografii naszego regionu. Według regionalistów jest to obszar obejmujący północną część województwa kieleckiego czyli międzyrzecze Radomki i Pilicy tzw. Zapilicze.

Województwo radomskie utworzone zostało 1 czerwca 1975 roku w całości z historycznej ziemi radomskiej obejmującej powiaty: białobrzeski, kozienicki, lipski, przysuski, radomski, szydlowiecki , zwoleński oraz miasto Radom, Iłżę i okolice z powiatu starachowickiego Włączono ponadto do nowego województwa część powiatu grójeckiego z województwa warszawskiego oraz miasto i gminę Nowe Miasto z województwa łódzkiego. Jest to ważna informacja, ponieważ od tego roku zaczęto opracowywać bibliografię województwa radomskiego rejestrując piśmiennictwo dotyczące tych terenów geograficznych.

W latach 1976 -1979 ukazały się 4 zeszyty *Bibliografii województwa radomskiego* obejmujące lata 1975 –1978, opracowanej przez Stanisława Zielińskiego.

Jak już wspominałam, w 1975 roku w wyniku nowego podziału administracyjnego kraju zostało utworzone województwo radomskie. W związku z powyższym 1 lipca br. powołano Wojewódzką Bibliotekę Publiczną na bazie Bibliotek: Miejskiej i Powiatowej. WBP objęła swą działalnością nie tylko miasto, ale też biblioteki publiczne województwa radomskiego. Nowoutworzonemu Działowi Informacyjno Bibliograficznemu powierzono zadanie organizacji warsztatu bibliograficznego i informacyjnego. Pracami bibliograficznymi zajmował się cały zespół pod kierownictwem Eweliny Idzikowskiej (1975-1983), a następnie Ewy Nakonecznej (1983-1987) i od 1990 roku do chwili obecnej Marii Kaczarskiej. W dziale prawie przez cały czas pracowały trzy osoby. Zaczęto tworzyć kartoteki kartkowe zawierające artykuły z czasopism lokalnych ukazujących się od 1945 roku jednocześnie rejestrować bieżącą działalność wydawniczą. Miało to usprawnić prace bibliograficzne i dostarczyć czytelnikowi najbardziej aktualnej informacji o regionie. Jednocześnie kartoteki miały stać się podstawą do opracowania kolejnych, drukowanych tomów bibliografii.

W 1983 roku WBP wydaje pierwszą kumulację w opracowaniu Marii Kaczarskiej *Bibliografia ziemi radomskiej za lata 1945-1964*, a w 1986 roku jej kontynuację *Bibliografię*

ziemi radomskiej za lata 1965-1975. Jest to bibliografia regionalna przedmiotowa, rejestrująca ogół piśmiennictwa poświęconego zagadnieniom regionalnym. Tematycznie obejmuje wszystkie dziedziny życia z terytorium województwa radomskiego. Rejestruje wydawnictwa zwarte i artykuły z czasopism. Posiada układ systematyczny. Wyodrębniono 13 działów głównych, stosując w miarę potrzeby poddziały pierwszego i drugiego stopnia. W poszczególnych działach zastosowano układ alfabetyczny. Spis bibliograficzny uzupełniają indeksy : autorski i przedmiotowy.

Lata osiemdziesiąte to również zmiany w pracach bibliograficznych prowadzonych przez Radomskie Towarzystwo Naukowe. W 1980 roku RTN powierza opracowywanie bibliografii zespołowi, w skład którego wchodzi bibliotekarze reprezentujący następujące biblioteki radomskie: Wojewódzką Bibliotekę Publiczną, Bibliotekę Politechniki Radomskiej, Pedagogiczną Bibliotekę Wojewódzką oraz Bibliotekę Radomskiego Towarzystwa Naukowego. Bibliografia jest redagowana na podstawie kartotek regionalnych tworzonych w poszczególnych placówkach bibliotecznych.

W 1981 roku ukazuje się *Bibliografia zawartości czasopism : przegląd artykułów dotyczących województwa radomskiego za rok 1979* zredagowana przez wspomniany zespół bibliotekarzy. Zgromadzony materiał bibliograficzny uporządkowany został w oparciu o schemat zaproponowany przez Stefana Witkowskiego (członka RTN) w *Ekonomie regionu*. Zasadą podziału jest układ systematyczny, w którym wyróżniono 16 działów głównych. Zasięg geograficzny ogranicza się do granic ówczesnego województwa radomskiego. Bibliografia zaopatrzona jest w indeksy : osób, nazw geograficznych, instytucji i organizacji. W podobny sposób została przygotowana bibliografia za lata 1979-1980 opublikowana w *Biuletynie Kwartalnym RTN z 1981 roku* z. 3-4. Jediną różnicę stanowi uwzględnienie wydawnictw zwartych.

W kolejnych latach ukazują się następujące tomy *Bibliografii województwa radomskiego*:
tom za lata 1981-1982 wydany w 1984 r.
tom za lata 1983-1984 wydany w 1986 r.
tom za lata 1985-1987 wydany w 1989 r.
tom za lata 1988-1990 wydany w 1994 r.

Istotną zmianę w przygotowaniu czterech ostatnich tomów bibliografii stanowi zastosowanie przyjętego w kraju schematu opracowanego dla bibliografii regionalnych. Zasadą podziału jest układ systematyczny. Całość zamyka się w XVI działach głównych, które dzielą się na poddziały. Zdecydowanie zwiększa się liczba uwzględnionych opisów bibliograficznych - z kilkuset do prawie dwóch tysięcy

W roku 1994 ukazuje się ostatnia bibliografia wydana przez RTN. Co prawda towarzystwo wspólnie finansuje jeszcze druk kolejnych tomów, ale opracowywanie i wydawanie bibliografii regionalnej przejmuje Wojewódzka Biblioteka Publiczna.

Rok 1992 był przełomowy nie tylko z powodu przeniesienia WBP do nowego budynku przy ulicy Piłsudskiego 12 i zorganizowania odrębnej, funkcjonującej w ramach Działu Informacyjno Bibliograficznego Czytelni Regionalnej, w której zgromadzono wszystkie regionalia rozproszone do tej pory ze względu na brak miejsca w różnych agendach biblioteki. Był również przełomowy w opracowywaniu bibliografii regionalnej. Biblioteka bowiem, kupiła pierwsze komputery i program MAK. Z pomocą Biblioteki Narodowej utworzone zostały dwie bazy. Jedna o nazwie REGION, do której wprowadzano opisy książek i druga RR rejestrująca artykuły z bieżących czasopism regionalnych. Od początku naszym zamierzeniem było, żeby baza REGION stanowiła katalog Czytelni Regionalnej. Uzupełniana i na bieżąco aktualizowana służyła czytelnikom przez wiele lat. W 2008 roku włączona została do Katalogu Głównego Biblioteki w programie ALEPH.

Natomiast baza RR zawierająca opisy artykułów z bieżących czasopism z lat 1990-1996 została z początkiem 1997 roku zamknięta. Przyczyną było podjęcie decyzji o przejściu na nowy format zapisu danych MARC BN. Uzupełnienie stanowiła baza retrospektywna REGCZ zawierająca opisy artykułów z ważniejszych i często wykorzystywanych przez czytelników czasopism. Została połączona z bazą RR.

Program MAK, w którym opracowywana była bibliografia nie posiadał wówczas modułu do jej wydruku. Przygotowania bibliografii do druku podjął się Mariusz Jagielski, informatyk pracujący w naszej Bibliotece. Opracował program autorski, który pozwolił na wydanie bibliografii. Część prac prowadzona była w MAK-u, dalsza obróbka edytorska w programie Microsoft Word i Adobe PageMaker. I tak ukazały się kolejne roczniki *Bibliografii województwa radomskiego*:

tom za lata 1991-1992 wydany w 1997 r.

tom za rok 1993 wydany w 1999 r.

tom za lata 1994-1995 wydany w 2000 r.

tom za rok 1996 wydany w 2002 r.

tom za lata 1997-1998 wydany w 2004 r.

W kosztach druku trzech pierwszych tomów uczestniczyło Radomskie Towarzystwo Naukowe.

Największą trudność sprawiło nam utworzenie indeksu przedmiotowego, dlatego dwa pierwsze tomy bibliografii go nie posiadają. Później udało się nam uporać z problemem i kolejne tomy zaopatrzone są już w indeks autorski i przedmiotowy.

Jest to bibliografia przedmiotowa terytorialna, obejmująca całokształt piśmiennictwa dotyczącego województwa radomskiego jako jednostki administracyjnej. Rejestruje opisy książek, artykułów z wydawnictw zwartych i ciągłych, fragmentów większych całości, map, czasopism oraz ważniejszych dokumentów życia społecznego, np. katalogi wystaw.

Materiał podzielony jest na 16 działów i w razie potrzeby na poddziały. W poszczególnych działach zastosowano układ alfabetyczny według haseł autorskich bądź tytułowych. Dla dokumentów wielotematycznych sporządzono odsyłacze.

Myślę, że byliśmy pierwszą biblioteką w Polsce, która wydawała bibliografię z programu MAK.

Należy podkreślić że, dzięki staraniom Radomskiego Towarzystwa Naukowego i Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej województwo radomskie posiada pełną drukowaną bibliografię obejmującą lata 1975-1998.

W 1999 roku dochodzi do kolejnego podziału administracyjnego kraju w wyniku którego województwo radomskie zostaje włączone do województwa mazowieckiego. Jednocześnie z byłego województwa radomskiego wydzielono osiem powiatów: ze stolicami w Białobrzegach, Grójcu, Koziencach, Lipsku, Przysusze, Radomiu, Szydłowcu i Zwoleńcu. W większości z tych miast powstały biblioteki powiatowe, które mają obowiązek opracowywać bibliografię dotyczącą powiatu. Ze względu na brak sprzętu komputerowego, skąpą obsadę kadrową i niewielkie środki finansowe żadna z tych bibliotek nie podjęła się realizacji takiego zadania.

Miejska Biblioteka Publiczna (zmiana statusu w związku z reformą administracyjną) wykorzystując długoletnie doświadczenie, odpowiedni sprzęt i dobrze przygotowanych pracowników opracowuje nadal bibliografię obejmującą swym zasięgiem byłe województwo radomskie. Powstają kolejne bazy. Dokumenty z lat 1997-2003 opisano w formacie MARC BN i zgromadzono w bazie RR97. Dokumenty wydawane od 2004 roku były wprowadzane w formacie MARC 21 do bazy RR2004/2006. Są one dostępne dla czytelnika na naszej stronie internetowej. Jednocześnie bazy te stanowiły podstawę do opracowania kolejnych roczników bibliografii w formie baz elektronicznych przekazywanych do Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy jako część bibliografii województwa mazowieckiego.

Bibliografia województwa mazowieckiego była tutaj już niejednokrotnie omawiana, dlatego ja tylko przypomnę najważniejsze fakty prowadzące do jej powstania.

W grudniu 2001 roku w Bibliotece Publicznej m. st. Warszawy odbyło się spotkanie w którym uczestniczyli pracownicy byłych bibliotek wojewódzkich z Ciechanowa, Płocka, Ostrołęki, Radomia, Siedlec tworzący u siebie bibliografie regionalne. W oparciu o te placówki powstał projekt opracowania bibliografii województwa mazowieckiego. Ponieważ wszystkie biblioteki współpracujące były skomputeryzowane i pracowały w programie MAK ustalono, że bibliografia opracowywana i przekazywana będzie w formie elektronicznych baz danych, w formacie MARC BN.

MBP w Radomiu przygotowała bazy bibliografii byłego województwa radomskiego za lata 1999-2005. Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy wydała je na płytach CD.

W 2006 r. rozpoczęto prace w zintegrowanym systemie bibliotecznym ALEPH. Warszawska biblioteka kupiła 5 tzw. klientów ALEPH-a dla współpracujących bibliotek, przeprowadziła szkolenia i od tej pory opisy bibliograficzne wprowadzane są w tym systemie i zapisywane bezpośrednio na serwerze w Warszawie. Dokumenty opisywane są w formacie MARC 21. Podstawę opracowania przedmiotowego stanowi Język haseł Przedmiotowych Biblioteki Narodowej. Alina Grochowska opracowała „Instrukcję stosowania języka haseł przedmiotowych Biblioteki Narodowej w bibliografii województwa mazowieckiego”. Zgodnie z tym dokumentem współpracujące biblioteki muszą stosować wspólne zasady opracowania, dzięki czemu może funkcjonować wspólna baza.

Jest ona dostępna dla czytelnika na stronie internetowej Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy i bibliotek opracowujących bibliografię.

Bibliografia województwa mazowieckiego nie będzie wydawana w formie drukowanej.

Dziękuję za uwagę.